

mgr Karolina Sondel-Maciejewska
al. Focha 26, 30-119 Kraków

Streszczenie rozprawy doktorskiej pt. „*Klauzula porządku publicznego w prawie prywatnym międzynarodowym Unii Europejskiej*” napisanej pod kierunkiem Prof. dr. hab. Andrzeja Mączyńskiego

Klauzula porządku publicznego to instytucja prawa prywatnego międzynarodowego, której funkcją jest wyłączenie zastosowania obcego prawa, jeżeli skutki tego zastosowania byłyby sprzeczne z podstawowymi zasadami porządku prawnego danego państwa. Zasadniczą cechą tej instytucji jest to, że może ona dojść do głosu w sytuacjach jedynie wyjątkowych, gdy zagrożone są najbardziej fundamentalne wartości obowiązujące w tym państwie. Z uwagi na ten wyjątkowy charakter jej zastosowanie zawsze musi więc poprzedzać gruntowne rozeznanie sprawy. Pociąga to za sobą obowiązek stosującego klauzulę sądu (lub innego organu) do wskazania konkretnej normy merytorycznej i wyjaśnienie, dlaczego ją właśnie uważa za podstawową zasadę porządku prawnego w swoim porządku prawnym. To staje się możliwe dopiero z chwilą ujawnienia się konkretnego przepisu obcego wskazanego przez miarodajne normy kolizyjne. To ten przepis, a nie cały system prawny, z którego się wywodzi jest miarodajny dla oceny czy ingerencja klauzuli powinna nastąpić, czy nie, a ostatecznie decydujące znaczenie mają skutki zastosowania przepisu, a nie sama jego sprzeczność z treścią przepisów obowiązujących w państwie sądu. Termin „porządek publiczny”, do którego odwołuje się pojęcie klauzuli należy już do kanonu prawa prywatnego międzynarodowego. Jakikolwiek próby jego zdefiniowania są niemożliwe, ma on charakter blankietowy, elastyczny i wypełnia się treścią w określonych okolicznościach, gdy sąd (lub inny stosujący prawo organ) danego państwa odmawia zastosowania obcego przepisu powołując się na podstawowe zasady swojego porządku prawnego. Jedynie bardzo ogólnie można więc wskazać, że porządek publiczny to trzon własnych przepisów merytorycznych, w szczególności wyznaczony regułami konstytucyjnymi, których nie może naruszać stosowanie prawa obcego.

Klauzula porządku publicznego jest tradycyjnie zawarta w kodyfikacjach krajowych i regulacjach konwencyjnych z zakresu prawa prywatnego międzynarodowego. W związku z

ujednoceniem prawa prywatnego międzynarodowego jakie w ostatnich latach dokonał się na wysoką skalę w prawodawstwie Unii Europejskiej została także zamieszczona we wszystkich rozporządzeniach unijnych regulujących tę dziedzinę prawa w państwach członkowskich: art. 26 rozporządzenia (WE) nr 864/2007 Parlamentu Europejskiego i Rady dotyczące prawa właściwego dla zobowiązań pozaumownych („Rzym II”), art. 21 rozporządzenia (WE) nr 593/2008 Parlamentu Europejskiego i Rady w sprawie prawa właściwego dla zobowiązań umownych („Rzym I”), art. 12 rozporządzenia Rady (UE) nr 1259/2010 z dnia 20 grudnia 2010 r. wprowadzającego wzmocnioną współpracę w dziedzinie prawa właściwego dla rozwodu i separacji prawnej, art. 35 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) nr 650/2012 z dnia 4 lipca 2012 r. w sprawie jurysdykcji, prawa właściwego, uznawania i wykonywania orzeczeń, przyjmowania i wykonywania dokumentów urzędowych dotyczących dziedziczenia oraz w sprawie ustanowienia europejskiego poświadczenia spadkowego, art. 31 rozporządzenia Rady (UE) 2016/1103 z dnia 24 czerwca 2016 r. wdrażające wzmocnioną współpracę w dziedzinie jurysdykcji, prawa właściwego oraz uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach dotyczących małżeńskich ustrojów majątkowych, art. 31 rozporządzenia Rady (UE) 2016/1104 z dnia 24 czerwca 2016 r. wdrażające wzmocnioną współpracę w dziedzinie jurysdykcji, prawa właściwego oraz uznawania i wykonywania orzeczeń w sprawach dotyczących skutków majątkowych zarejestrowanych związków partnerskich, a także w art. 13 Protokołu haskiego, do którego odsyła rozporządzenie Rady (WE) nr 4/2009 z dnia 18 grudnia 2008 r. w sprawie jurysdykcji, prawa właściwego, uznawania i wykonywania orzeczeń oraz współpracy w sprawach dotyczących zobowiązań alimentacyjnych. Przepisy te mają w zasadzie jednakową lub bardzo podobną treść, zgodnie z którą stosowania przepisu prawa wskazanego przez każde z rozporządzeń można odmówić jedynie wówczas, gdy takie stosowanie jest w sposób oczywisty niezgodne z porządkiem publicznym (*ordre public*) państwa członkowskiego sądu.

Dla zastosowania klauzuli nie ma znaczenia to do jakiego systemu prawnego należy przepis prawa, który podlega wyłączeniu na skutek jej ingerencji. Może to być także prawo każdego innego państwa, w tym także państwa członkowskiego Unii Europejskiej. Sama bliskość kulturowa państw nie przesądza o braku istnienia różnic odnośnie do tego jakie wartości uznaje za fundamentalne i wymagające ochrony ustawodawca każdego z nich. Jednocześnie państwa członkowskie UE łączą pewien wspólny zakres tych wartości. W związku z przynależnością danego państwa do grona państw członkowskich Unii Europejskiej mówimy bowiem także o unijnym porządku publicznym danego państwa. Stanowi on wyraz powstających w unijnym prawie pierwotnym i wtórnym zasad

obowiązujących państwa członkowskie UE zarówno na poziomie traktatów, jak i tworzonych przez organy unijne rozporządzeń i dyrektyw, w szczególności w związku z ich wykładnią dokonywaną przez unijne sądownictwo w zgodzie z literą i duchem traktatów. Stanowią one integralną część krajowego porządku publicznego każdego państwa członkowskiego, nad którym kontrolę nad sprawuje organ unijnej władzy sądowniczej – Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej. Sądy państw członkowskich nie mają już pełnej swobody w wypełnianiu treścią blankietowego pojęcia porządku publicznego, ale muszą uwzględniać podstawowe zasady prawa UE. Do sądu krajowego należy teraz zapewnienie takiej samej skuteczności ochronie praw gwarantowanych w krajowym porządku prawnym i praw gwarantowanych w porządku prawnym Unii, choć orzecznictwo TSUE określiło dotąd jedynie podstawowe ramy tak rozumianego porządku publicznego.

15 czerwca 2023r, Karoline Soudel-
-Meiejwsta

